

Juozas MARCINKEVIČIUS

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka

2009-ieji – būti ar nebūti Lietuvos mokslų akademijos bibliotekai?

Kaip ir kasmet, 2009-ųjų pačioje pradžioje direktorius Lietuvos mokslų akademijos prezidiumo posėdyje atsiskaitė už Bibliotekos 2008 m. veiklą. Be kelių pageidavimų, pareikštų Bibliotekai, įstaigos darbas buvo įvertintas teigiamai, ir niekam iš posėdžio dalyvių nekilo įtarimų, kad jau pavasarį Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijoje kils mintis teikti Vyriausybei klausimą, ar nevertėtų uždaryti Lietuvos mokslų akademijos biblioteką. Tokia mintis buvo suformuluota Švietimo ir mokslo ministerijos 2009 m. balandžio 28 d. rašte Nr. 7527 Valstybės valdymo tobulinimo komisijai (žinomai „Saulėlydžio komisijos“ vardu), pavadintame „Dėl mokslinių bibliotekų ir mokslo įstaigų optimizavimo“. Apie Lietuvos mokslų akademijos biblioteką čia pasakyta: „Svarstyтина galimybė Mokslų akademijos bibliotekos senuosius leidinius perkelti į VU (Vilniaus universiteto) Centrinę biblioteką, kitus – į MKIC (Mokslinės komunikacijos ir informacijos centrą)“. Raštą parengė ministerijos darbuotoja Danguolė Kiznienė, o jį pasirašė ministras Gintaras Steponavičius. Šių asmenų valia Lietuvos mokslų akademijos biblioteka turėjo atitekti Vilniaus universitetui. Panašaus likimo – išnykimo, perdavus kitoms institucijoms, turėjo sulaukti ir kitos dvi valstybinės reikšmės Lietuvos bibliotekos: Technikos ir Medicinos.

Iš pat pradžių nei įvairios suinteresuotos įstaigos, nei visuomenė apie tokius ketinimus nežinojo nieko, nors ir privalėjo. Nepaisant žinybinio pavaldumo, pagal Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymą įgaliotoji visų bibliotekų valstybinio reguliavimo institucija buvo Kultūros ministerija¹, tačiau, regis, nė joje tuo metu neturėta žinių apie optimizavimą, nekalbant apie kokį nors abiejų ministerijų pozicijų suderinimą. Ir ar galėjo būti kitaip? Mat tokiu siūlymu buvo atvirai laužomas Bibliotekų įstatymas, kuriame pasakyta, jog valstybinės reikšmės bibliotekos (tokį statusą turi ir LMA biblioteka) negali būti likviduojamos².

Minėtas Švietimo ir mokslo ministerijos raštas į Saulėlydžio komisiją buvo išsiųstas balandžio pabaigoje. Antrą gegužės pusę jo kopija pateko į LMA Prezidiumą, o vėliau – ir į Biblioteką. Valdžios ketinimas svarstyti įstaigos uždarymo klausimą labai sujaudino jos darbuotojus. Ta žinia netrukus pasklido visuomenėje, pirmiausia akademiniuose sluoksniuose. Dėl to ypač sunerimo Pilietinės visuomenės instituto vadovas dr. Darius Kuolys, Lietuvių literatūros ir tautosakos mokslo darbuotojas dr. Sigitas Narbutas, gausūs kiti mokslo ir kultūros žmonės.

Lietuvos mokslų akademijos vadovai paprašė Bibliotekos parengti pareiškimo projektą dėl ketinimo ją likviduoti. Parengtas projektas buvo apsvarstytas Lietuvos mokslų akademijos atskirų skyrių narių susirinkimuose. Mokslininkai priėjo prie bendros išvados, jog LMA bibliotekos rinkinių perdavimas kitai bibliotekai reikštų jos kaip mokslo, kultūros ir informacijos institucijos sunaikinimą. Pareiškimas buvo numatytas paskelbti spaudoje.

Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos likimu pradėjo domėtis žurnalistai. Tų metų liepos 14 d. „Lietuvos žiniuose“ pasirodė Rimanto Varnauskio straipsnis „Istorijos lobynus graužia nerimas“. Jis supažindino skaitytojus su Švietimo ir mokslo ministerijos pasiūlymu „optimizavimo“ pretekstu už-

1 *Valstybės žinios*, 1995, birž. 21 (nr. 51), p. 14.

2 *Ibidem*, p. 13.

daryti LMA biblioteką³. Rengdamas tekstą spaudai, laikraščio korespondentas lankėsi Bibliotekoje, išklauzė jos direktoriaus nuomonę, o taip pat tuo klausimu kalbėjosi su švietimo ir mokslo viceministre dr. Nerija Putinaite bei LMA moksliniu sekretoriumi prof. Domu Kaunu.

Dėl Saulėlydžio komisijai išdėstyto siūlymo optimizuoti mokslinių bibliotekų tinklą viceministrė paaiškino, kad ministerija neketina nieko uždaryti, o tik nori išgirsti įvairias nuomones. Ji ramino bibliotekininkus, jog jie gali būti ramūs dar mažiausiai porą metų, kol bus baigtas statyti MKIC. „Greičiau nieko nevyks“. Viceministrė taip pat pareiškė, kad „gal Saulėlydžio komisija rekomenduos nieko nekeisti“⁴.

Būkštaudama dėl savo ateities, Lietuvos mokslų akademijos biblioteka ministrui Gintarui Stepovičiui parengė viešą laišką, kuriame rašė:

Pone Ministre, raginame Jus kuo greičiau atšaukti 2009 metų balandžio 28 dieną Vyriausybės „Saulėlydžio komisijai“ išsiųstą raštą Nr. 7527, kuriame siūlote svarstyti galimybę panaikinti Lietuvos mokslų akademijos biblioteką, o jos saugomas knygas ir rankraščius išdalinti kitoms bibliotekoms.

Manome, kad toks Jūsų siūlymas prasilenkia su savo tautos kultūrą branginti ir saugoti turinčio pareigūno elgesiu. Primename, kad Lietuvos mokslų akademijos biblioteka yra įsteigta remiantis garsaus Vilniaus advokato Tado Vrublevskio sukauptais unikaliais Lietuvos ir pasaulio istorijos rankraščiais bei spaudiniais. Lenkijos vyriausybė prieš Antrąjį pasaulinį karą Tado Vrublevskio bibliotekai saugoti nupirko tuometinius Tiškevičių rūmus. Testamentu Tadas Vrublevskis šią biblioteką skyrė visuomenei, įpareigodamas niekada jos neiškelti iš Vilniaus ir neperduoti Vilniaus universitetui. Šių testamentinių bibliotekos steigėjo priesakų laikėsi ir prieškarinės Lenkijos, ir LTSR, ir ligšiolinės atkurtos Lietuvos Respublikos vyriausybės.

Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje sukaupti unikalūs rankraščiai ir spaudiniai yra didelis nacionalinės ir pasaulio kultūros turtas. Bibliotekos rinkiniais nuolat naudojasi ne tik Lietuvos, bet ir pasaulio mokslininkai. Jos sunaikinimas būtų barbariškas Jūsų, Ministre, ir dabartinės Lietuvos valdžios žingsnis, kurį pasmerktų tiek šiandieninė lietuvių kultūros bei mokslo žmonių bendrija, tiek tarptautinė visuomenė, tiek geriau išprususi ateities Lietuva.

Viešas laiškas buvo paskelbtas spaudoje⁵ ir internete, peticijų skyriuje⁶.

Bibliotekos uždarymo klausimu susidomėjo „Žinių radijas“. Tuo klausimu jo žurnalistas Audrys Antanaitis liepos 22 d. surengė specialią „Rakto“ laidą. Joje dalyvavo LMA mokslinis sekretorius prof. Domas Kaunas, švietimo ir mokslo ministro visuomeninis patarėjas dr. Paulius Subačius ir Bibliotekos direktorius⁷. Pokalbyje Lietuvos mokslų akademijos atstovai kalbėjo, kad sumanymas uždaryti biblioteką yra neracionalus ir kenkiantis mokslui ir kultūrai. Tuo tarpu P. Subačius, gindamas Švietimo ir mokslo ministerijos nuomonę, išsakyta jos 2009 m. balandžio 28 d. rašte, dėl Bibliotekos likvidavimo nematė nieko bloga – pasak patarėjo, jos vertę sudarąs pastatas ir katalogai, nes fondai nesą išskirtiniai, jie susidarę nenatūraliai, o Bibliotekos darbuotojai tesą „etatų rinkinys“. Remdamasis kai kurių užsienio šalių pavyzdžiais, P. Subačius tvirtino, kad kultūros įstaigų sujungimas esąs geras dalykas ir kad tų šalių, kur tai buvo padaryta, žmonės dėl to džiaugiasi. Toliau P. Subačius pareiškė pageidavimą, kad Biblioteka atsisakytų rinkti parašus po atviru laišku ministrui, nes, anot jo, ministerija dėl LMA bibliotekos tolesnio likimo pozicijos neturinti. Matyt, P. Subačius tuo metu „laikiniai“ pamiršo, kad minėtame ministro rašte Saulėlydžio komisijai tokia pozicija buvo išsakyta aiškiai.

Netrukus spaudoje buvo paskelbta ir Lietuvos mokslų akademijos prezidento Valdemaro Razumo nuomonė dėl Bibliotekos. Pasak jo, „Vyriausybė pasielgė neapdairiai, sukėlė teisėtą pasipiktinimą,

3 Varnauskas, Rimantas. Istorijos lobynus graužia nerimas. *Lietuvos žinios*, 2009, liep. 14, p. 1, 3.

4 *Ibidem*.

5 Viešas laiškas dėl Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos išsaugojimo. *Lietuvos aidas*, 2009, rugpj. 1, p. 5; *Gintaro gimtine*, 2009, rugpj. 1–31, p. 3.

6 <http://www.e-peticija.lt/peticija/22/viesas-laiskas-del-lietuvos-mokslu-akademijos-bibl>

7 Iššifruotą ir parengtą šio pokalbio tekstą spausdiname šiame leidinyje, p. 170–178 (red. pastaba).

nes visiškai nesitarė su profesine bendruomene⁸. O paklaustas apie Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos steigėjų vertinamus ketinimus uždaryti Biblioteką, LMA prezidentas pasakė: „Nežinau, kiek ketinimai uždaryti Lietuvos mokslų akademijos biblioteką yra rimti, bet šis laiškas yra registruotas ir nusiųstas vienintelei institucijai. Nuo balandžio mėnesio, kai buvo išsiųstas šis laiškas, niekas iš suinteresuotųjų nebuvo informuotas, kad Saulėlydžio komisija imasi šio klausimo.“⁸

Tuo tarpu pašnekintas „Atgimimo“, Saulėlydžio komisijos pirmininkas Valentinas Milaknis apie galimą Bibliotekos uždarymą nekalbėjo, nors ir nepaneigė, kad šis klausimas komisijoje bus svarstomas. Šis pareigūnas manė, kad rugsėjį, kai bus prieita prie bibliotekų optimizavimo klausimo, „galima bus surengti viešą diskusiją“⁹.

Nuomonės dėl tolesnio LMA bibliotekos likimo atsispindėjo ir internetinėje erdvėje. Tų metų rugpjūčio 5 d. internete (<http://www.alfa.lt>) buvo paskelbtas straipsnis, kuriame atostogaujanti švietimo ir mokslo ministrą pavadavusi viceministrė N. Putinaitė, paklausta, ar mokslinių bibliotekų optimizavimas reiškia Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos fondų perkėlimą į kitus centrus, tvirtino tokius teiginius išgirdusi pirmą kartą.

Sunku patikėti, kad viceministrė būtų neskaičiusi spaudoje tuo metu plačiai ir garsiai komentuoto 2009 m. balandžio 28 d. rašto Saulėlydžio komisijai. Tolesniame pokalbyje ji tvirtino, kad Saulėlydžio komisija atkreipė dėmesį į ministerijos pasiūlymą, ir ji dar praėjusią savaitę gavo iš Vyriausybės raginimą siūlyti iškeltų klausimų sprendimus. Tačiau, „kadangi Kultūros ministerija yra pagrindinė ministerija, kuri kuruoja šiuos reikalus, pasiūlėme atlikti detalią inventorizaciją ir galimybių studiją“, – ji tęsė. – „Tik tada bus galima siūlyti sprendimus.“ Viceministrė tvirtino: „Perkelti ką nors iš Mokslų akademijos bibliotekos į Saulėtekio centrą nebuvo net minties. Tokios kalbos – visiškos spekuliacijos, neturinčios pagrindo.“ Reikia pasakyti, kad toks jos tvirtinimas prasilenkė su tikrove, nes ministerijos rašte Saulėlydžio komisijai tokia mintis buvo išsakyta labai aiškiai.

Nelaukiant rugsėjo, viešojoje erdvėje ir toliau buvo reiškiamos mokslo ir kultūros žmonių mintys dėl LMA bibliotekos likimo. Vilniaus universiteto profesorius Arvydas Pacevičius tiesiai šviesiai kalbėjo, kad siūlomas jos fondų išskaidymas yra labai blogas, „nes šios bibliotekos fondų vertė yra neįkainojama, o juos išskaidydami padarytume, nebijau to žodžio, kultūrinį nusikaltimą“¹⁰.

Panašiai galvojo ir „Atgimimo“ korespondentas Stanislovas Kairys, savo straipsnyje „Savaitė bus šilta. Kaip šlykštu“ paraginęs Prezidentūrą susidomėti „taupyti sumaniusių vakarykščių baudžiauninkų užmoju „tinklo optimizavimo“ sumetimais uždaryti Mokslų akademijos biblioteką“¹¹.

Reikšmingą ir svarią poziciją tuo metu pareiškė Vilniaus universiteto biblioteka. Jos generalinė direktorė Irena Krivienė paliudijo, kad Švietimo ir mokslo ministerija fondų perėmimo klausimu nei prieš liūdnei pagarsėjusį raštą, nei po jo su ja nesitarė. Be to, direktorės nuomone, net ir pastačius Saulėtekyje papildomą naują pastatą, Universitetas nepajėgtų priimti ir sutalpinti milijoninių Bibliotekos fondų.

Žurnalistai toliau sekė įvykius. Dienraščio „Respublika“ apžvalgininkas Vladas Vaicekaskas pareiškė, kad Švietimo ir mokslo ministerija erzina visuomenę, nes jai Mokslų akademijos biblioteka „tėra eilinis knygų, žurnalų ir laikraščių kioskas“. O kadangi Universiteto biblioteka negalinti priimti Mokslų akademijos bibliotekos fondų, jis davęs patarimą: „Tai sudėkite, ministre, tuos Mokslų akademijos bibliotekos fondus į laivelį ir paleiskite Nerimi – gal atsiras, kas pakeliui juos priglaus.“¹²

Viešojoje erdvėje toliau buvo piktinamasi ketinimu likviduoti Biblioteką. Irena Tumavičiūtė, „Lietuvos aide“ aprašydama 2009 m. liepos 15 d. įvykusį tradicinį Lietuvos moterų lygos valdybos posėdį, straipsnyje „Oninės Lietuvos moterų lygoje“ parašė: „Kalbėdama apie aktualius LML rūpesčius, Lie-

8 Donauskaitė, Džina. Po didinamoju stiklu – Mokslų akademijos biblioteka. *Atgimimas*, 2009, liep. 31 – rugpj. 6 (nr. 26), p. 6.

9 *Ibidem*.

10 *Ibidem*, p. 7.

11 Kairys, Stanislovas. Savaitė bus šilta. Kaip šlykštu. *Ibidem*, p. 13.

12 Vaicekaskas, Vladas. Ministerija erzina visuomenę. *Respublika*, 2009, rugpj. 19, p. 4.

tuvos moterų lygos pirmininkė Ona Voverienė svarstymui pateikė problemą apie Lietuvos švietimo vadovų – ministro Gintaro Steponavičiaus ir „aktyvios“ viceministrės Nerijos Putinaitės – tandemo pražūtingą veiklą Tautai ir Valstybei. Pranešėja negailėjo aštrių kritikos žodžių šiam tandemui dėl užsimojimo prichvatizuoti Medicinos bibliotekos, Respublikinės technikos bibliotekos pastatus bei per karus ir okupacijas išsaugotą Lietuvos mokslų akademijos biblioteką, kuri yra tapusi Tautos istorijos lobynu ir dvasine šventove.¹³

Bibliotekos klausimas buvo aptariamasis ir daugelyje kitų spaudoje publikuotų straipsnių. Jų antraštės skelbė: „Naikinamos istorinės bibliotekos. Nebereikia“¹⁴, „Grįžta knygų deginimo laikai“¹⁵, „Po didinamoju stiklu – Mokslų akademijos biblioteka“¹⁶ ir t. t.

Daug dėmesio Bibliotekai skyrė ne tik lietuviškoji periodika, bet taip pat Lietuvos lenkų ir rusų leidiniai. Laikraštis „Kurier Wileński“ 2009 m. liepos 30 d. numeryje paskelbė, jog protesto laišką švietimo ir mokslo ministrui prieš Bibliotekos likvidavimą per savaitę pasirašė apie 2000 žmonių¹⁷. „Tygodnik Wileńszczyzny“, išeinantis lenkų ir lietuvių kalbomis, rubrikoje „Tarptautinė bendruomenė protestuoja prieš Vrublevskių bibliotekos uždarymą“ išspausdino Zygmunto Ždanovičiaus (Żdanowicz), straipsnį, pavadintą „Prieš įkūrėjo valią“¹⁸. Jame buvo pacituotos lenkų mokslininkų mintys apie ketinimą išskaidyti Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos fondus. Balstogės universiteto Vilniaus filialo profesorius Jaroslavas Volkonovskis (Wołkonowski), Bibliotekoje dirbęs ne vieną mėnesį, piktinosi: „Tai viena iš nedaugelio Vilniaus bibliotekų, turinti itin vertingus rinkinius. Ji buvo mums padovanota, ir mūsų pareiga išsaugoti šį neįkainojamą kultūrinį-istorinį palikimą ateities kartoms. Kaip galima apie tai net galvoti? Juk tai – neįkainojamas kultūros lobynas! Mokslų akademijos biblioteka, kaip jokia kita, turi nepakartojamo žavesio, čia tvyro itin kūrybinga, moksliniam darbui nutekianti atmosfera.“ Atsiliepdamas į profesoriaus žodžius, Lietuvos edukologijos universiteto dėstytojas dr. Juzefas Šostakovskis (Szostakowski) didžiudamasis pranešė, kad jau pasirašė minėtą protesto laišką, nes, būdamas mokslo žmogus ir sostinės patriotas, negalįs pritarti nevykusioms valdžios idėjoms. Jis sakė: „Neįsivaizduoju Vilniaus be šios bibliotekos. Tai – kažkoks nonsensas, kažkokia klaida, nesąmonė. Negalima blaškyti šių gerai sutvarkytų ir išlaikytų unikalių rinkinių.“

Rusų kalba leidžiamas savaitraštis¹⁹ Bibliotekai taip pat paskyrė išsamų straipsnį, pavadintą „Bausmė įžymiai bibliotekai. Valdininkai rengia intelektualinę katastrofą. Siūloma uždaryti... Lietuvos mokslų akademijos biblioteką“.

Nemaža vietos Bibliotekai buvo paskirta ir 2009 m. rugsėjo 4 d. surengtame „Lietuvos žinių“ apskritojo stalo pokalbyje. Jame dalyvavo kultūros ministras Remigijus Vilkaitis, švietimo ir mokslo viceministrė dr. Nerija Putinaitė, LMA mokslinis sekretorius prof. Domas Kaunas, Lietuvos rašytojų sąjungos leidyklos vyriausiasis redaktorius Valentinas Sventickas, Utenos A. ir M. Miškiniių viešosios bibliotekos direktorė Vida Garunkštytė ir politikos apžvalgininkas Alvydas Medalinskas. Kalbėta apie knygas ir bibliotekas kaip mūsų kultūros atspindį²⁰.

Žurnalistas uždavė klausimą, kuo švietimo ir mokslo ministerijai užkliuvo viena žinomiausių Lietuvos bibliotekų, kad ją siūloma naikinti arba prie ko nors prijungti. Atsakydama į jį, viceministrė išreiškė abejonę, ar Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos knygomis „naudojasi mokslininkai“. Ir, matyt, turėdama galvoje vykstantį parašų rinkimą bei viešojo erdvėje reiškiamą ministerijai nepalankią nuomonę, ji vėl pakartojė, kad „apie jokią MA bibliotekos naikinimą nekalbame“. Viceministrė

13 Tumavičiūtė, Irena. Oninės Lietuvos moterų lygoje. *Lietuvos aidas*, 2009, rugpj. 8, p. 6.

14 *Vakaro žinios*, 2009, liep. 15, p. 7.

15 *Vakaro žinios*, 2009, rugs. 3.

16 Donauskaitė, Džina. Po didinamoju stiklu – Mokslų akademijos biblioteka. *Atgimimas*, 2009, liep. 31 – rugpj. 6 (nr. 26), p. 6–7.

17 Protest przeciwko likwidacji Biblioteki Wróblewskick. *Kurier Wileński*, 2009, 30 lipca, p. 2.

18 Żdanowicz, Zygmunt. Wbrew woli ofiarodawcy. *Tygodnik Wileńszczyzny*, 2009, 6–12 sierpnia (nr 32), p. 1, 6.

19 Афанасьева, Галина. Казнь знаменитой библиотеки. *Экспресс-неделя*, 2009, 20 августа, p. 22–23.

20 <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/knygos-ir-bibliotekos-musu-kulturos-atspindys-56-54934>

dar pridūrė, kad kartu su Kultūros ministerija sutarta dėl būtinybės parengti galimybių studiją apie mokslinių bibliotekų situaciją ir perspektyvas.

Galima tik spėti, kad nepalankią viceministrės nuomonę dėl Bibliotekos galėjo suformuoti neigiamas jos požiūris į sovietmečio įvykius. Taip galvoti leidžia jos žodžiai, kad „MA biblioteka buvo formuojama sovietiniais metais suvežant knygas iš tarpukario laikų veikusių draugijų, iš vienuolynų, bažnyčių, dvarų. Dalis šių vertybių tokiu būdu išliko. Gal ir šiandien tos draugijos norėtų, kad MA fonduose šios knygos liktų, bet klausimas, ar joms priimtina ši situacija, per visą dabartinį nepriklausomybės laikotarpį nebuvo užduotas“. Taip keldama klausimą, viceministrė kreipė pokalbį link kur kas sudėtingesnių dalykų, susijusių jau nebe su vienos atminties institucijos, bet su visos jų sistemos likimu.

Nepatenkintas tokiu pokalbio posūkiu, D. Kaunas garsiai pareiškė: „Pradedame draskyti savo kultūros palikimą. Man plyšta iš skausmo širdis. Vyksta keistas brovimasis į bibliotekų daržą be koncepcijos, pasirengimo ir žinių. Neatsiklausus specialistų.“ Jis priminė, jog „1998 metų kultūros ministro įsakas skelbia, kad istoriškai susiformavę fondai bei kolekcijos yra nedalomi ir neperformuojami, o išardyti fondai bei kolekcijos yra rekonstruojami. Be to, Lietuva pasirašiusi dvišalę sutartį su Vatikanu, ir pagal ją visa, kas buvo sukaupta fonduose iki nepriklausomybės atgavimo, yra neliečiama“.

Kadangi diskusijoje dalyvavo ir kultūros ministras, pokalbio dalyviams buvo ypač svarbi jo nuomonė. A. Medalinskas R. Vilkaičio paklausė: „Švietimo ministerijos vadovai sako, kad su Kultūros ministerija sutarta dėl darbo grupės, sprendžiant MA bibliotekos likimą. Koks, ministre, jūsų požiūris į tai?“ Ministro atsakymas buvo lakoniškas ir konkretus: „Man visiškai aišku, koks turėtų būti MA bibliotekos likimas. Buvau nustebęs, kai sužinojau apie galimas pertvarkas. Prieš tai girdėjau kalbų ir dėl vieno instituto pastato, bet visa tai laikau tik gandais. Mums turėtų rūpėti kita. MA biblioteką reikia atnaujinti, modernizuoti. Bet apie jokią bibliotekos statuso keitimą ar jos fondų išėmimą negali būti ir kalbos. Aš tam nepritariu.“

Matyt, laikydamosi šiek tiek kitokios nuomonės apie Lietuvos mokslų akademijos biblioteką, negu ją išsakė kultūros ministras R. Vilkaitis, N. Putinaitė replikavo, jog „svarbu pripažinti aplinkybes, kuriomis buvo formuojama ši biblioteka sovietiniais metais. Įsteigta nauja biblioteka“. Ne vienas, perskaitęs jos žodžius turėjo teisę savęs paklausti: net jeigu ir būtų taip atsitikę, nejaugi Lietuvos mokslų akademijos ir jos bibliotekos įkūrimas pirmaisiais sovietiniais metais laikytinas žalingu mokslui ir kultūrai dalyku?!

2009 m. rugsėjo 10 d. specialią apskrito stalo diskusiją tema „Ar išliks Lietuvos mokslų akademijos biblioteka?“ inicijavo Žalgirio nacionalinio pasipriešinimo judėjimas. Pokalbiui vadovavo dienraščio „Respublika“ vyr. redaktoriaus pavaduotoja Ramunė Vaičiulytė. Diskutavo Vilniaus universiteto bibliotekos generalinė direktorė Irena Krivienė, LMA bibliotekos direktorius Juozas Marcinkevičius, švietimo ir mokslo ministro visuomeninis patarėjas Paulius Subačius ir žurnalistas Vladas Vaicekauskas. Beje, diskusijoje taip pat turėjo dalyvauti ir Vilniaus universiteto profesorius Arvydas Pacevičius, tačiau dėl asmeninių priežasčių pačią paskutinę minutę dalyvavimą atšaukė. Tuo tarpu į diskusiją kviesta mokslinių bibliotekų pertvarkymo klausimo iniciatorė N. Putinaitė vietoje savęs atsiuntė P. Subačių.

Pradėjęs pokalbį, žurnalistas V. Vaicekauskas akcentavo, kad Lietuvos mokslų akademijos širdis ir siela esanti jos Biblioteka. Todėl ketinimas ją likviduoti pamintų jos įkūrėjo T. Vrublevskio atminimą, o tai padaręs švietimo ir mokslo ministras įeitų į Lietuvos istoriją kaip ministras, pakėlęs ranką prieš Lietuvos mokslų akademijos širdį ir sielą²¹. Šių eilučių autorius diskusijos dalyvius informavo, kad paskelbus peticiją, raginančią ministrą atšaukti raštą dėl ketinimo uždaryti Biblioteką, surinkti 4647 Lietuvos ir užsienio piliečių parašai. Jis taip pat pacitavo Lenkijos Adomo Mickevičiaus literatų draugijos laišką, remiantį pastangas apginti Biblioteką nuo uždarymo. Tame laiške kalbama: „Su dideliu susirūpinimu sutikome žinią apie projektus, kuriais ketinama išformuoti Lietuvos mokslų akademijos

21 Ar išliks Lietuvos mokslų akademijos biblioteka? *Respublika*, 2009, rugs. 10, p. 10–11.

(buvusios Vrublevskių) bibliotekos rinkinius. Šis puikus knygų rinkinys – tai Lietuvos, Lenkijos ir visos Vidurio bei Rytų Europos turtas, neįkainojama vertybė, kurią būtina besąlygiškai saugoti. [...] Suprantame, jog Lietuva išgyvena sudėtingą ekonominės krizės laikotarpį, tačiau taupymas kultūros sąskaita niekam nepadės, o gali tik atnešti papildomų nuostolių. Rožės būtina saugoti net ir tuomet, kai dega miškai. [...] Vilnius be Vrublevskių bibliotekos nebūtų tas pats Vilnius. [...] Viliamės, jog Lietuvos valdžios atstovai atsisakys ketinimo išskaidyti Bibliotekos išteklius, ir ji toliau tarnaus viso pasaulio tyrėjams.“

Laišką pasirašiusi draugijos pirmininkė prof. habil. dr. Grażyna Borkowska ir draugijos viceprezidentas dr. Jacek Woźcickis nurodė, kad šis dokumentas taip pat perduotas Lenkijos Respublikos kultūros ir nacionalinio paveldo ministrui Bogdanui Zdrojewskiui.

Švietimo ir mokslo ministerijos rašto ginti stoji P. Subačius. Jis tvirtino, kad tame dokumente nefigūravę žodžiai „uždaryti“, „naikinti“ ar panašūs. Anot jo, ministerija „pasiūlė Saulėlydžio komisijai svarstyti Lietuvos mokslinių bibliotekų perspektyvos klausimą. Ne Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos ir ne kokios nors konkrečios kitos bibliotekos, bet Lietuvos mokslinių bibliotekų – kaip visumos – perspektyvos klausimą“.

Į diskusiją įsitraukusi Universiteto bibliotekos direktorė I. Krivienė paneigė P. Subačiaus tvirtinimą, esą ministerijos rašte nekalbama apie konkrečią biblioteką. Ji nurodė: „Tačiau jeigu grįžtume prie valdininkų rašto, reikia pasakyti, kad čia kalbama apie labai konkrečius dalykus – apie dviejų ar trijų bibliotekų fondų perdavimą į VU biblioteką.“

Į P. Subačiaus bibliotekoms mestą priekaištą, kad jo bei kitų dėstytojų „netenkina nė vienos Lietuvoje veikiančios mokslinės bibliotekos komplektavimo ir veiklos pobūdis“, I. Krivienė atsakė, kad bibliotekose pastoviai vyksta atsinaujinimas, atsiranda naujų paslaugų, didėjančios galimybės prieiti prie naujų informacijos šaltinių. Tačiau bibliotekų veiklą, lyginant jas su analogiškais Vakarų šalių atminties institucijomis, ypač varžą skurdūs jų biudžetai. Kaip pavyzdį palyginimui ji pateikė Vilniaus universiteto ir Vokietijos Konstanco universiteto bibliotekų biudžetus. Vokietijoje tos institucijos informaciniais ištekliams įsigyti skiriamas finansavimas yra lygiai dešimt kartų didesnis nei VU bibliotekos. „Galite įsivaizduoti, ką jie gali sau leisti ir ką galėtume sau leisti mes, jeigu turėtume tokį finansavimą?“ – iškalbingai paklausė direktorė.

Apskritojai stalo dalyviams toliau svarstant, ar Lietuvos mokslų akademijos biblioteka išliks, žurnalistas V. Vaicekuskas išreiškė viltį, kad ji nebus uždaryta, kadangi naujoji Vyriausybė dirbsianti dar ketverius metus. Ji palaikė I. Krivienė, nurodžiusi, kad Biblioteka turinti išlikti, tik jos skyriai, veikiančys kai kuriuose tuo metu prie Universiteto prijungtuose mokslo institutuose, greičiausiai būsiantys pertvarkyti.

Baigiantis diskusijai šių eilučių autorius susirinkusiems pristatė ir pacitavo Lietuvos Respublikos Prezidentės vyriausiosios patarėjos, Švietimo, mokslo, kultūros ir nevyriausybinių organizacijų grupės vadovės dr. Virginijos Būdienės 2009 m. rugpjūčio 5 d. raštą Nr. 2D-3989 „Dėl Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos likimo“. Jame buvo parašyta:

Lietuvos Respublikos Prezidentė gavo Lietuvos piliečių pasirašytą viešą laišką dėl Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos išsaugojimo. Šalies vadovė ragina Vyriausybę nepriimti skubotų sprendimų dėl bibliotekų tinklo optimizavimo.

Prezidentė pabrėžia, kad Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos fondai yra nedaloma Lietuvos kultūros paveldo dalis, ir Valstybės priedermė šį paveldą tinkamai saugoti.

Šalies vadovė atkreipia Vyriausybės dėmesį į trijų Lietuvos bibliotekų (Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos, Vilniaus universiteto bibliotekos ir Mokslų akademijos bibliotekos) išskirtinumą ir ragina priimti tokius sprendimus, kurie ne blogintų, o tik gerintų šių bibliotekų padėtį.

Tas dokumentas buvo pasiūstas Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkui Andriui Kubiliui, švietimo ir mokslo ministrui Gintarui Steponavičiui, kultūros ministrui Remigijui Vilkaičiui, Lietu-

vos mokslų akademijos prezidentui prof. Valdemarui Razumui. Rašto kopijos buvo skirtos Valstybės valdymo tobulinimo Saulėlydžio komisijos pirmininkui Valentinui Milakniui, Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos generaliniam direktoriui Vytautui Gudaičiui, Vilniaus universiteto rektoriui prof. Benediktui Juodkai ir Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos direktoriui dr. Juozui Marcinkevičiui.

Paskelbus minėtą raštą, P. Subačius pareiškė, kad „Jos Ekscelencijos Prezidentės raštas ir ministro bei ministerijos vadovybės pozicija pažodžiui sutampa“. Toks jo pareiškimas diskusijos dalyvius nutiekė palankiai, nes parodė, kad Švietimo ir mokslo ministerijos nuomonė dėl Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos likimo kardinaliai keičiasi.

Tuo pačiu metu viešumoje netilo pasipiktinimo balsai. Pasklidus žiniai apie valdžios ketinimą „optimizuoti“ Lietuvos mokslų akademijos biblioteką, virtualioje erdvėje ir kitur sklido gausūs neabejingų piliečių komentarai. Štai į Biblioteką atsiųstame laiško švietimo ir mokslo ministrui nuoraše ilgametė Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos skaitytoja, asociacijos Norden-Lietuva valdybos narė ir klubo „Benedictseno bičiuliai“ pirmininkė Svetlana Steponavičienė rašė:

Jūs, kaip švietimo ministras, kuriam, beje, savo laiku, matyt, teko nemažai laiko ten praleisti, turėtumėte tai suvokti geriau už bet kurį kitą, pasitelkęs visą savo energiją ir aukščiau išvardintas Jūsų savybes, turėtumėte pulti ją ginti ir ieškoti būdų jai padėti, o ne stengtis ją atimti iš mokslininko, studento, Lietuvos skaitytojo... Juk visiems aišku, kad bet koks jos arba dalies jos (juk kalbama apie fondus!) perkėlimas tolygus seniai susiformavusios infrastruktūros, kolekcijų vientisumo išardymui. Tokia biblioteka, kuri pati su visomis savo patalpomis, salėmis, didingais laiptais, parodų fojė, pagaliau vaizdingu fasadu yra gyva istorija, turi likti ten, kur yra, ir neardoma. Jos vieta – šalia kitų mokslo ir kultūros židinių. [...] Juk daug Lietuvos, o ir ne tik, šviesuolių čia vaikščiojo, skaitė, mąstė, kūrė. Tą biblioteką gaubia nuostabi aura, ji tarsi alsuoja, tai – gyvas organizmas. Ir mums norisi būti ramiems dėl jos ateities.

Daugelyje komentarų piktintasi ketinimu likviduoti biblioteką. Antai 2009 m. liepos 26 d. rašyta: „Tai ne tik biblioteka. Tai – mokslo šventovė. Daug kartų naudojausi šios bibliotekos fondais – tikru mokslo lobynu. Išardyti šią biblioteką – tai tas pat, kaip naikinti Lietuvos kultūrą. Svarbi ir šios bibliotekos atmosfera – joje juntama didybės, proto, rimties aura. Nuostabūs ir čia dirbantys žmonės. Tai visuma – pastato, bibliotekos fondų, žmonių. Atimsime nors vieną šios visumos dalį – neteksime visumos.“

Kitame liepos 26 d. komentare pasakyta: „Kiek daug po peticija žinomų lenkų, baltarusių mokslininkų parašų. Lenkams neįmanoma įsivaizduoti, kad kas pasikėsintų, pavyzdžiui, į senutę Čartoryskių biblioteką Krokuvos senamiestyje, kad kas drįstų viešai aiškinti, jog ją reikia „optimizuoti“, „racionalizuoti“. Labai gėda dėl mūsų jaunųjų valdininkų. Tarsi humanitarinių mokslų daktarai, o pagal veiksmus ir nusišnekėjimus – tik muzikai Žemaičių ir Lietuvos.“

Lenkijos spaudos agentūrai PAP 2009 m. liepos 29 d. paskelbus žinią, kad Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje jau savaitę kaip renkami parašai prieš planus ją likviduoti perduodant jos rinkinius kitai bibliotekai²², savo mintis tuo klausimu pradėjo reikšti ir Lenkijos piliečiai. Štai Aleksandras Srebrniakowski apgailėstavo: „galima čia labai daug parašyti šia tema, tačiau aš apsiribosiu vienu dalyku. Lietuvos mokslų akademijos biblioteka – tai labai gerai suorganizuota mokslinė institucija, atvira tyrinėtojo reikmėms. Gerai veikiančios sistemos likvidavimas, švelniai tariant, menkai protingas.“ Kitas lenkas Karolis de Ślepowron-Wróblewski, turintis giminystės ryšių su Wrublewskiais, apgailėstaudamas pareiškė: „Aplankiau vasarą Vilnių – man padarė didelį įspūdį. Buvau taip pat bibliotekoje, kuri turi puikų knygų rinkinį. Pasikėsinimas ją likviduoti būtų nusikaltimas, o pats Vilnius su savo milžinišku istoriniu-kultūriniu įnašu patirtų nepelnytą netektį.“

22 <http://ksiazki.wp.pl/tytul,Protest-przeciwko-likwidacji-Biblioteki-Wroblewskich-w-Wilnie,wid,14415,wiadomosc.html>

Dėl Bibliotekos likimo savo nuomonę išsakė ir daugelis kitų šalių mokslo ir kultūros žmonių. Profesorė Larisa Dovnar iš Minsko kreipėsi į Lietuvos švietimo ir mokslo ministrą, sakydama: „Mokslininkai iš Baltarusijos gerai žino Mokslų akademijos biblioteką kaip vieną iš turtingiausių ir unikaliausių Lietuvos bibliotekų, kuri turi savo istoriją ir tradicijas. Ten dirba aukšto profesionalumo specialistai, žinomi savo darbais ir Baltarusijoje. Nepriklausoma ir demokratinė Lietuva neturi priimti tokio dokumento kaip Mokslų akademijos bibliotekos uždarymas.“

Iš Vokietijoje, Miunsteryje, esančio trapdisciplininio Baltijos studijų instituto dr. Magdalene Muelmann pranešė, jog ji su siaubu sužinojusi, kad rengiamasi uždaryti Lietuvos mokslų akademijos biblioteką: „Toks sumanymas mane tiesiog šokiruoja – niekas negali būti toks trumparegis, kad įsivaizduotų švietimą ir mokslą be tinkamų bibliotekų.“

Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos likimu pradėjo domėtis ir Lenkijos Respublikos ambasada Lietuvoje. 2009 m. liepos 24 d. šių eilučių autorius gavo ambasados patarėjo Mareko Martineko oficialų prašymą „suteikti išsamesnės raštiškos informacijos apie Lietuvos valstybinių institucijų ketinimus reorganizuoti Jūsų vadovaujamą Lietuvos mokslų akademijos biblioteką“.

Kaip pranešė lietuvių ir lenkų kalba leidžiamas „Vilniaus krašto savaitraštis“, Lenkijos Respublikos seimo narys Arturas Górskis paklausime Lenkijos Respublikos Užsienio reikalų ministerijai atkreipė dėmesį į tai, jog prieš Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos likvidavimą protestavo gausybė mokslo pasaulio atstovų, visuomenės veikėjų, menininkų – tiek lietuvių, tiek lenkų. Protestą pareiškę mokslininkai iš Lenkijos, Prancūzijos, Italijos, Švedijos, JAV ir kitų šalių. Jo nuomone, norint, kad tie veiksmai duotų efektą, turi įsikišti Lenkijos valdžia, „kuri privalo jausti bendrą atsakomybę už Vilniaus krašte likusią lenkų kultūrą“²³.

Panašų susirūpinimą tų metų rugsėjo 10 d. rašte Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministrui išsakė Lenkijos ir Lietuvos parlamentinės grupės pirmininkas Tadeusz Aziewiczus. Jis rašė: „Vadovaudamasis rūpesčiu dėl bendro palikimo, kokių mūsų tautoms yra Lietuvos mokslų akademijos (buvusi Vrublevskių) biblioteka Vilniuje, remdamasis informacija dėl galimybės perkelti turtingus bibliotekos rinkinius į Vilniaus universiteto pastatus, Lenkijos ir Lietuvos parlamentinės grupės ir savo vardu kreipiuosi į Jus, Pone Ministre, su maloniu prašymu nekeisti šios bibliotekos turtingų rinkinių buvimo vietos bei palikti ją istorijos jai paskirtoje vietoje!“ Jo nuomone, Bibliotekos perkėlimas pažeistų T. Vrublevskio valią, keltų grėsmę rankraščiams ir seniems spaudiniams. Be to, „svarstomas bibliotekos perkėlimas taip pat prisidėtų prie bibliotekos kultūrinio ir mokslinio statuso, kuriame bendromis lenkų ir lietuvių inteligentijos pastangomis, pažeidimo“.

Už Bibliotekos išsaugojimą pasisakė ir 2009 m. spalio 14–17 dienomis Ryne, Lenkijoje, vykęs Lietuvos ir Lenkijos kultūros paveldo išsaugojimo ekspertų pasitarimas. Ekspertų delegacijoms vadovavo šalių kultūros viceministrai Donatas Valančiauskas ir Tomaszas Merta. Pasitarimo dalyviai rekomendavo Lietuvos atsakingoms institucijoms „išsaugoti Lietuvos mokslų akademijos (Vrublevskių bibliotekos) rinkinius jų neišskaidant“.

Pasirašančių peticiją už bibliotekos išsaugojimą žmonių skaičius vis didėjo. Tai buvo įvairių tautybių ir socialinių grupių, įvairių politinių, religinių ir visuomeninių pažiūrų, įvairių tikėjimų žmonės. Sąrašuose jau buvo kunigo Václavo Aliulio, vienuolės Ignės Marijošiūtės, garsių mokslininkų: L. Ašmonto, S. Ašmonto, V. Daujočio, K. Garšvos, L. Klimkos, J. Kubiliaus, I. Lukšaitės, N. Laurinkienės, K. Makariūno, V. Merkio, J. Poželos, A. Piročkino, Z. Rudziko, E. Ulčinaitės, V. Targamadžės, A. Tylos, V. Žuko, V. Zaborskaitės ir daugelio kitų, pavardės. Neabejingi bibliotekos likimui buvo kultūros, visuomeninių organizacijų ir spaudos atstovai: J. Bieliauskienė, G. Drėmaitė, V. Dolinskas, A. Dirmaitė, A. Kancleris, J. Kronkaitis, G. Lukšas, V. Papievis, V. Paketūras, B. Rupeika, D. Varnaitė, J. Vercinkevičius, G. Zemlickas; rašytojai: A. Baltakis, R. Lankauskas, S. Parulskis, K. Saja, T. Venclova ir kiti, taip pat signatarai ir buvę Seimo nariai: V. P. Andriukaitis, H. Endriukaitis, B. Genzelis, R. Gudaitis,

23 Ždanovič, Zygmunt. Vilties kibirkštėlė: parašai dėl T. Vrublevskio bibliotekos bus toliau renkami. *Vilniaus krašto savaitraštis*, 2009, rugs. 3–9 (nr. 36), p. 3.

S. Kašauskas, V. Landsbergis, G. Navaitis, A. Patackas, R. Rudzys, G. Songaila, A. Sakalas, Č. Stankevičius, A. Stancikienė, M. Stakvilevičius ir G. Vagnorius. Peticiją pasirašė ir gausus užsienio lietuvių būrys: JAV Lietuvių bendruomenės krašto valdybos vicepirmininkas mokslo reikalams S. Bačkaitis, R. Eirošiūtė-Janž iš Balzeko lietuvių kultūros muziejaus, L. Tautkuvienė (lietuvių laikraščio internete redaktorė), M. Zegeris-Kalėda iš Austrijos lietuvių bendruomenės, ir kai kurie kiti.

Netrūko ir kitataučių, kurie buvo ne kartą lankęsi Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje ir naudojęsi jos paslaugomis. Peticiją pasirašė profesorius iš Švedijos Svenas Ekdahlis, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės monarchijos lygos atstovas Andriejus Vojslavas Mikolajevas-Paškevičius, profesoriai iš Lenkijos M. Jackiewiczus ir J. Jurkiewiczus, Vilniaus mylėtojų draugijos atstovai Krystyna ir Ryszardas Limanowicziai, Lenkijos rašytojų draugijos narė M. Strenkowska-Zaremba, Teresa Sandoz Othenat iš Rappersvilio Lenkų muziejaus Šveicarijoje ir kt.

Iš viso petičiją pasirašė 4922 Lietuvos ir užsienio šalių žmonės. Pasirašiusių sąrašai 2009 m. rugsėjo 8 d. buvo įteikti ministrui Gintarui Steponavičiui. Ceremonijos metu aukštas pareigūnas pažadėjo Bibliotekos neuždaryti.

Tą pačią dieną, praėjus pusvalandžiui po parašų įteikimo, Švietimo ir mokslo ministerijos posėdžių salėje prasidėjo apskritojo stalo diskusija „Šiuolaikinė mokslinė biblioteka – moderniam mokslininkui ir visuomenei“. Ją surengė minėtoji institucija kartu su Kultūros ministerija. Diskusijoje dalyvavo ministras G. Steponavičius, viceministrė N. Putinaitė, kultūros viceministras Liudas Šukys, mokslinių bibliotekų vadovai ir mokslininkai.

Pradėdamas diskusiją, G. Steponavičius pabrėžė ne bibliotekų tinklo optimizavimą, ne atskirų bibliotekų uždarymą ir ne iš piršto laužtų sprendimų siekį, bet šių atminties institucijų modernizavimo svarbą. Ši jo kalboje ne kartą pareikšta mintis rodė, kad ministerija nesirengia vykdyti ankstesnio sumanymo „optimizuoti“ Lietuvos mokslų akademijos biblioteką²⁴. Ministro mintis savitai pakomentavo Kultūros ministerijos Informacinės visuomenės plėtros skyriaus vyriausioji specialistė Ramunė Petuchovaitė. Ji perskaitė parengtą pranešimą, o jame pagrūmojo valstybinės reikšmės bibliotekoms, pasakiusi, kad jeigu šios ir toliau aptarnaus tik specifinį skaitytojų kontingentą, neturės naujos ateities vizijos ir nebus tinkamai įvertintos Kultūros ir Švietimo ir mokslo ministerijų, tai atsidurs „informacijos greitkelio nuošalėje“, o tai reikš neišvengiamą atskirų bibliotekų mirtį²⁵. Tačiau šie jos žodžiai nesulaukė auditorijos pritarimo.

Diskusijoje kalbėjęs Vilniaus universiteto profesorius Arvydas Pacevičius, nemenkindamas kitų akademių bibliotekų nuopelnų, pažymėjo, kad Lietuvos mokslų akademijos biblioteka yra labiausiai priartėjusi prie tyrimų bibliotekos modelio, nes leidžia tęstinį mokslo darbų rinkinį, taip pat rengia ir publikuoja fonduose saugomo paveldo pagrindu parengtus solidžius mokslo veikalus. Jis priminė, kad joje dirba penki mokslų daktarai – bene daugiausia tarp visų Lietuvos mokslinių bibliotekų.

Niekas neabejojo dėl neginčijamą vertę turinčių kultūros paveldo fondų, sukauptų ir saugomų Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje. Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos direktorius Vytautas Gudaitis pareiškė tvirtą nuostatą, jog galvojant apie bibliotekų, ypač didžiųjų, ateitį jų fondai negali būti nei skaidomi, nei perkeliama į kitas bibliotekas. Apskritojo stalo diskusijoje taip pat buvo išsakyta nuomonė, jog siekiant gerinti bibliotekų išdėstymo tinklą ir jų veiklą privalu kviesti užsienio ekspertus.

Praėjus 22 dienoms po to, kai švietimo ir mokslo ministrui buvo įteikta minėtoji petičija su parašais, Biblioteką pasiekė viceministrės N. Putinaitės pasirašytas raštas. Jame buvo pareikšta, kad ministerija išnagrinėjo „kultūros ir mokslo žmonių viešą laišką dėl Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos išsaugojimo“ ir kad Švietimo ir mokslo ministerija kartu su Kultūros ministerija „2010 metais planuo-

24 Žr.: Zemlickas, Gediminas. Lietuvos mokslinės bibliotekos: mokslo šventovės ar informacijos greitkeliai? In: *Valstybinės reikšmės bibliotekos Lietuvoje*: publikacijų ir diskusijų rinkinys. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2010, p. 48.

25 Žr.: *Ibidem*, p. 51.

ja atlikti Lietuvos mokslinių bibliotekų tinklo optimizavimo galimybių studiją“. Vis dėlto iš šio teksto nepasidarė aišku, ar ministerija pasisako už Bibliotekos veiklos tęstinumą.

Į šios ministerijos ketinimus „optimizuoti“ mokslinių bibliotekų tinklą sureagavo ir kolegės bibliotekininkai. Antai Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos direktorius V. Gudaitis 2009 m. liepos 16 d. kitas bibliotekas paragino: „būtų labai negražu kolegas palikti kovoti savarankiškai. Mes visi turime solidariai pareikšti savo nuomonę.“

Lietuvos bibliotekininkų draugija, vadovaujama Petro Zurlio, pasirūpino, kad į bibliotekoms aktualius klausimus atkreiptų dėmesį ir Lietuvos Respublikos Seimas. Spalio 25 d. vykusioje diskusijoje dėl Lietuvos technikos bibliotekos ateities, surengtoje laikraščio „Mokslo Lietuva“, jis pareiškė: „Jeigu būtų uždaryta bent viena iš didžiųjų Lietuvos bibliotekų, tai jau būtų precedentas uždarinėti ir kitas. Nelikus stabdžių galėtų būti naikinama kiekviena biblioteka.“²⁶

P. Zurlio iniciatyva 2009 m. lapkričio 11 d. įvyko išplėstinis Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto bei Lietuvos bibliotekų draugijos posėdis, kuriame svarstant pirmąjį darbotvarkės klausimą apie strateginius bibliotekų klausimus ir grėsmes, pirmiausiai buvo aptariami trijų valstybinės reikšmės bibliotekų reikalai. Išklaušęs Lietuvos medicinos bibliotekos direktorės Salvijos Kocienės, Lietuvos technikos bibliotekos direktoriaus Kazimiero Mackevičiaus ir Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos direktoriaus Juozo Marcinkevičiaus kalbas, Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto pirmininkas Valentinas Stundys suteikė vilčių, kad jų vadovaujamos įstaigos turės galimybių išlikti.

Diskusijose dėl tolimesnės Bibliotekos ateities darbuotojai ne kartą išsakydavo pageidavimą, kad įstaigai būtų sugrąžintas tarpukariu turėtas Vrublevskių vardas. Reikia pasakyti, kad dar 1998 metais, artėjant Tado Vrublevskio 140-osioms gimimo metinėms, tokį pageidavimą Bibliotekos vadovybė buvo pareiškusi Lietuvos mokslų akademijos prezidiumui, paprašiusi jo suteikti Vrublevskių vardą ir ateityje įstaigą vadinti Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka. Šis klausimas buvo svarstomas 1998 m. birželio 16 d. LMA prezidiumo posėdyje, kuriame dalyvavo Prezidiumo nariai: B. Juodka, E. Vilkas, A. Šileika, A. Gaižutis, H. Pragarauskas, V. Vasiliauskienė, Technikos mokslų skyriaus pirminko pavaduotojas A. Kudzys ir LMA skyrių darbuotojai: J. Agintas, V. Puronas ir D. Zanevičius.

Svarstant šį Bibliotekos prašymą pasisakė A. Gaižutis, B. Juodka, H. Pragarauskas, A. Šileika, E. Vilkas bei A. Kudzys. Dauguma kalbėjusiųjų tada dar nepritarė, kad Bibliotekos prašymas būtų patenkintas, ir nurodė dvi svarbiausias priežastis: palyginus su Vrublevskių palikimu, Bibliotekos fondai išaugę beveik šimteriopai, o rūmai, kur dabar esanti įstaiga, niekuomet nepriklausę Vrublevskiams. To posėdžio dalyviai pasitenkino kompromisiniu akad. B. Juodkos pasiūlymu Vrublevskių vardu pavadinti vieną iš savo skaityklų.

Nors Bibliotekos prašymas tuo metu nebuvo patenkintas, tačiau leidimas vieną iš skaityklų pavadinti Vrublevskių vardu padėjo oficialiai sugrąžinti įstaigon jų atminimą. Pasinaudojus Prezidiumo nutarimu ir minint T. Vrublevskio 140-ąsias gimimo metines, Senų, retų spaudinių ir rankraščių skaitykla 1989 m. lapkričio 9 d. buvo pavadinta T. Vrublevskio vardu. Prie jos įėjimo buvo atidengta atminimo lenta.

2009 metais vėl buvo sugrąžta prie klausimo, ar nevertėtų Lietuvos mokslų akademijos bibliotekai suteikti Vrublevskių vardo. Tai buvo vėl apsvaistytas Bibliotekos tarybos posėdyje 2009 m. rugsėjo 17 d. Tada buvo nutarta dar kartą kreiptis į Lietuvos mokslų akademijos prezidiumą su prašymu, kad įstaigos pavadinimas būtų pakeistas, ir ateityje ji būtų vadinama Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka. Taryba ryžtingai pasisakė už tai, kad pavadinime išliktų ir Lietuvos mokslų akademijos vardas, kadangi ši atminties institucija, patekusi į Mokslų akademijos sudėtį ir 1940 m. turėjusi apie 160 000 dokumentų, per 68 metus išaugo iki 3 797 732 saugojimo vienetų. Per minėtą laikotarpį jos spaudinių fondas padidėjęs 23,7 karto, o rankraštynas nuo 42 fondų išaugęs iki 388. Be to, Bibliotekos

26 Žr.: Zemlickas, Gediminas. Lietuvos technikos biblioteka optimizavimo išvakarėse. In: *Valstybinės reikšmės bibliotekos Lietuvoje*: publikacijų ir diskusijų rinkinys. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2010, p. 80.

veiklą iki nepriklausomybės atgavimo pastoviai finansavo Lietuvos mokslų akademija, ir jos rūpesčiu buvo pastatyta nauja knygų saugykla.

2009 m. rugsejo 29 d. posėdyje Lietuvos mokslų akademijos prezidiumas atsižvelgė į šiuos argumentus ir, tinkamai įvertinęs Tado Vrublevskio nuopelnus Vilniui, taip pat iškelęs jo perduotos bibliotekos reikšmę Lietuvos mokslui bei kultūrai ir konstatavęs Lietuvos mokslų akademijos įnašą į jos ilgametę raidą, galiausiai pritarė, kad būtų įteisintas naujasis įstaigos pavadinimas.

Spaudoje ir internete pradėjo rodytis viltingų pranešimų apie tai, kad Lietuvos mokslų akademijos biblioteka atgavo Vrublevskių vardą ir nebebus likviduota. Tą žinią džiaugsmingai sutiko ne tik Lietuvoje, bet užsienyje gyvenantys Bibliotekos bičiuliai. Dr. Magdalene Huelmann iš Miunsterio džiaugėsi Bibliotekos sėkme ir linkėjo jai stiprybės. Dr. Jerzis Hatlasas (Hatlas) iš Poznanės Adomo Mickevičiaus universiteto rašė: „Labai visi džiaugiamės, kad visuotinis pasipriešinimas prieš taip svarbios Lietuvai institucijos, kokia yra Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, likvidavimą pavyko ir baigėsi sėkme.“ Božena Pilch, Krokuvos Jogailaičių bibliotekos darbuotoja, atsakinga už knygų mainus, pasveikino Biblioteką su pergale ir pranešė, kad, nežinodama, koks bus jos likimas, jau buvo sustabdžiusi mainus ir Bibliotekai jau nebesiuntė Lenkijoje išėjusių leidinių. Ji informavo, kad situacijai pasikeitus tuojau išsiųs didelę vertingų knygų siuntą.

Taigi baigiantis 2009-iesiems paaiškėjo, kad Lietuvos mokslų akademijos biblioteka išliks. Jai buvo sugrąžintas Vrublevskių vardas, o veikia, 2012-aisiais, ji iškilmingai pažymėjo įkūrimo šimtąsias metines. Laimingai susiklosčiusios aplinkybės, tvirta instituciją gynusių žmonių valia, kolegų palaikymas ir kai kurios kitos aplinkybės leidžia į šio straipsnio pavadiniman iškeltą klausimą atsakyti teigiamai.

Tokiomis aplinkybėmis šių eilučių autorius galėjo ramesne širdimi pasitraukti iš užimamų pareigų, kuriose išdirbo daugiau kaip keturias dešimtis metų. 2010 m. sausio 4 d. jis su puokšte rožių nuvyko į Rasų kapines prie Tado Vrublevskio kapo ir padėjęs gėles ant antkapio ištarė: „Didžiai gerbiamas velioni Tada! Mokslo, kultūros ir kitų visuomenės sluoksnių žmonės padėjo man pasiekti, kad Tavo įkurta biblioteka nebūtų uždaryta, o į jos pavadinimą vėl sugrįžtų Vrublevskių pavardė!“